

| MIRIAM MAGDALENA SCHNEIDER: *The 'Sailor Prince' in the Age of Empire: Creating a Monarchical Brand in Nineteenth-Century Europe*, Palgrave-Macmillan, London 2017, 309 s. 112,49 GBP.

„En konge bør regere, eller han bør dø“. Således lød Louis Antoine de Saint-Justs argument, da han den 13. november 1792 redegjorde for, hvorfor den franske nation skulle henrette Ludvig 16. Der ligger en afstand mellem Saint-Justs syn på kongemagtens muligheder og det, vi møder i Miriam Magdalena Schneiders bog. Mens Saint-Just hævdede, at der ikke fandtes noget midt imellem – hverken en kontrakt eller nogen anden aftale – som forbandt kongen og nationen, viser Schneider, hvordan kongemagten i løbet af det følgende århundrede faktisk formåede at skabe et sådant midt mellem. Det er dette, som er grundtemaet i hendes bog.

Det var henrettelsen af Ludvig 16., der aktualiserede de europæiske kongehuses behov for at finde dette noget, som Saint-Just hævdede, ikke fandtes. Men det blev ikke mindre presserende efter Frankrigs endelige nederlag i Napoleonskrigene, krige, som havde sit udspring i revolutionsårene, og som længe blev næret af modsætningerne mellem republik og kongedømme. Selv ikke Restaurationens nye verdensorden og Den hellige Alliances insisteren på monarkiet som den eneste legitime statsform var tilstrækkelig garanti for dets fortsatte eksistens. En fuldblyndet national revolution i Grækenland i 1829, den liberale Julirevolution i Frankrig i 1830, det europæiske forår i 1848, masse- og industrisamfundets fremvækst samt demokratiseringen gjorde det påtrængende for kongemagten løbende at tilpasse sig de nye tider.

Schneider undersøger de strategier, der blev anvendt for at skabe en platform for kongemagten til at alliere sig med de klasser og klikker, der i takt med de store forandringer begyndte at indtage nye og magtfulde positioner i samfundet. Hun bruger Danmark, Grækenland, Storbritannien og Tyskland som cases, mens hendes hovedfokus kredser om markedsføringen af kongesønner som *sailor princes* – „prinser i flåden“ – i et forsøg på sikre opbakning til kongehusene i en tid, hvor princippet om folkesuverænitæt var i fremgang som grundlag for magtens legitimitet, mens gudgivne rettigheder og nedarvede privilegier i stigende grad blev betragtet som et levn fra en præmoderne verden.

I bogens fire hovedkapitler redegør hun systematisk for de særlige konnotationer, der blev tilskrevet havet og sejlads i 1800-tallet, og viser, hvordan de blev brugt til at gøre flåden til et nationalt ikon for fremskridt, moderne magt, grandiose visioner for handel og politik samt eventyr på den anden side af jordkloden. I forlængelse heraf diskuterer hun, hvorfor netop varemærket „prinser i flåden“ havde en særlig appel til de målgrupper, kongemagten forsøgte at vinde for sig,

først og fremmest den politisk og økonomisk ekspanderende middelklasse og særinteresser i forskellige afskygninger, men også en fremvoksende og selvbevidst arbejderklasse.

Hendes hovedtese er, at det lykkedes at skabe et billede i offentligheden af „prinsler i flåden“, der rimede godt på søofficerer, fremadstræbende ungdom, flådens friske fyre, verdensomsejlene globetrotter og opdagelsesrejsende i nationens tjeneste, og dermed gøre det til et plusord i en verden, hvor meritokrati, økonomisk ekspansion, imperiebygning og systematisk optimering af nationens ressourcer (*national efficiency*) blev vigtige og udbredte værdier. Hendes konklusion er, at strategien var effektiv og bidrog til at legitimere kongemagten i en tid, hvor grundlovsbaseret styre og parlamentarisme ellers var i fremvækst.

Schneiders fremstilling er detaljerig, energisk fremadskridende og jonglerer med mange temaer samtidig med, at den løbende refererer til den kaskade af begivenheder, der var med til at forme et helt århundrede. Den udfolder sig i en strøm af begreber, navne og overvejelser – store som små. Det kan til tider opleves som lige vel meget information på én gang. Men det skal retfærdighedsvis – og i samme åndedrag – tilføjes, at det øjeblik, man løfter blikket fra enkelthederne og får gjort sig fri af begivenhedernes rivende strøm for at rette sin opmærksomhed med helheden, bliver det klart, at Schneider har overblik. Hendes hovedærinde er ikke at skrive politisk historie, men kulturhistorie, og det gør hun godt: Ubesværet og løbende fletter hun *sailor prince*-profilen sammen med de mange andre tråde, som tilsammen bidrager til at skabe et sammenhængende og klart mønster i det billede, hun behændigt og overbevisende skaber for at anskueliggøre de transformationer, der ændrede 1800-tallets samfund, såsom demokratisering, imperialisme, en omsiggribende kommodificering af såvel natur som menneskeskabte værdier og globalisering.

Der er et andet lille problem ved fremstillingsmåden. Også dette ligger i interaktionen mellem tekst og læser og opstår – igen – når sidstnævnte modstandsløst lader sig trække med af bogens glidende fremadskriden og glemmer, hvor skrøbelig den herskende orden var, og hvor meget der stod på spil. Selvom det ikke fylder så meget i fremstillingen, er Schneider på ingen måde blind for dette aspekt. Således opererer hun med begrebet „det lange nittende århundrede“ dvs. årene 1789-1914. Der er tale om en betegnelse, som i dag er veletableret, men oprindeligt blev skabt for at understrege Den Franske Revolutions centrale betydning for hele det efterfølgende århundrede. 1914 er et lige så markant vendepunkt og står som et varsel om det endelige sammenbrud af den europæiske orden, der blev skabt ved Wienerkongressen som et modtræk mod revolutionen, og som udgjorde ram-

merne for de næste hundrede års europæisk storpolitik. 1914 negerede alt, hvad *la belle époque* stod for, og markerede enden på den første globalisering. Det var indgangsportalen til verdenskrigenes årtier og en tid, som lige siden har sat holdbarheden af oplysningstidens forståelse af den menneskelige fornufts beskaffenhed og muligheder under et massivt pres.

Det er måske derfor heller ikke overraskende, at blot ganske få år efter afslutningen på Schneiders periode meldte alvoren for kongemagten sig atter. Henrettelsen af den russiske zar og hans familie i 1917 indikerer, hvad der stod på spil, og i løbet af de følgende blot fem år gik to andre gamle storriger til grunde og trak deres herskerhuse med sig: Den 9. november 1918 forlod den sidste habsburgske kejser Wien, mens Osmannerrigets sidste sultan den 17. november 1922 gik om bord på det britiske krigsskib *HMS Malaya* med en kuffert og nogle få andre personlige ejendele for at sætte ud fra Istanbul.

Kongemagten i Schneiders cases måtte også sande, at varemærket „prinser i flåden“ ikke var stærkt nok til at ændre på det forhold, at monarkerne forblev udfordrende – og til tider provokerende – symboler på en magt, der udsprang af en anden tid. I 1918 måtte kejser Wilhelm 2. drage i landflygtighed og se sit kejserrige blive udråbet til republik. Mens tysk imperialisme blev udskammet, holdt det britiske verdensrige skansen i endnu en generation. Men det blev samtidig tydeligere, hvor grænsen mellem kongemagtens frihed og den nationale interesse gik: I 1917 tvang en stærk antitysk folkestemning det britiske dynasti til skifte navn fra Sachsen-Coburg-Gotha til Windsor. Omvendt var der også grænser for tilpasning til tidens normer, hvad Edward 8. måtte sande, da hans forhold til den fraskilte fru Wallis Simpson tvang ham til at abdicere.

I Danmark og Grækenland kom monarkerne i konflikt med den demokratiske opinion, fordi de ikke kunne holde sig fra den politiske scene. I Danmark blev smertegrænsen nået under Påskekrisen i 1920, mens den i Grækenland indfandt sig ved spørgsmålet om landets deltagelse i 1. Verdenskrig. Hvor Christian 10. rettede ind under pres, fastholdt kong Konstantin 1. sin kurs til den bitre ende: Han tog et opgør med den folkevalgte regering i 1915 og udløste en krise, som nåede sin foreløbige afslutning i 1924, da Det Glücksborgske Hus mistede tronen i Grækenland, og landet blev udråbt til republik.

Dette ligner nærmest et rolleskifte, når vi tænker på, at det allerede var i 1875, kong George 1. af Grækenland anerkendte det parlamentariske princip, dvs. 25 år før sin far, Christian 9, og at denne først gjorde det efter en opslidende systemkamp. Det kan derfor forekomme umiddelbart overraskede, at det er i Danmark, at monarkiet overlevede og ikke Grækenland. Men som Schneider helt korrekt frem-

hæver, var den græske politiske kultur væsentlig mere demokratiseret end den danske. Dertil kommer, at de dynamikker, der drev statsdannelses- og konsolideringsprocessen i henholdsvis Grækenland og Danmark, var meget forskellige. I Danmark handlede det efter 1864 især om forsigtighed og tilpasning til Tyskland. I Grækenland blev dagsordenen sat af visioner om national samling gennem territorial ekspansion i konkurrence og krig med naboerne. Mens 1. Verdenskrig manede til international tilbageholdenhed og nationalt samarbejde i Danmark, ansporede den til (dum)dristighed og konfrontation i Grækenland. Og det var i den kamp, Konstantin led nederlag.

Samlet set giver Schneiders værk os en dyb indsigt i kongemagtens svar på de store udfordringer, institutionen stod overfor i det lange nittende århundrede. Schneiders beslutning om at fokusere på „prinsler i flåden“ er frugtbar. Der er tale om en ny og uprøvet tilgang, som hun forvalter på en sådan måde, at hendes grundige fremstilling og analyse af prinsebillederne giver os en god og veldokumenteret mulighed for nøje at følge deres samspil med løbende og skiftende strømninger i offentligheden. Og den sætter hende i stand til at påvise, at der opstod en form for ikonografisk synkretisme mellem de nationale eliters målsætninger for samfundsudviklingen, offentlighedens forventninger til denne og kongehusenes forsøg på at blive en aktiv og accepteret del deraf. Schneiders cases er velvalgte og vidner om, at hun ikke har forsøgt at gå den lette vej. Det lønner sig også, for inddragelsen af ikke mindre end fire kongehuse sætter hende i stand til at påvise de store forskelle, der eksisterede mellem disse. Det gælder for hver især af de fire monarkiers relationer til demokratiseringen af den politiske magt i det lange nittende århundrede – og det gælder for, hvor i denne proces deres respektive lande befandt sig.

Det stiller naturligvis store krav til kildematerialet, og her er hendes arbejde imponerende: Ud over indsamling og læsning af en lang række af aviser og tidsskrifter har hun gennemført undersøgelser i en lang række arkiver i Danmark, England, Grækenland og Tyskland – 12 i alt – noget, som kræver gode kundskaber i dansk, engelsk, tysk og græsk. Det er også værd at bemærke, at hun har haft adgang til de forskellige kongehuses arkiver. Det er blandt andet herfra, hun har hentet information til at tegne de meget fint nuancerede og indlevende billeder af de fire „prinsler i flåden“, som både viser den offentlige – hvis ikke varemærkeudgaven – af prinserne og den private side: Føllesomme unge mænd, der både lider af hjemve og drømmer store ting i takt med, de tager fat på voksenlivet.

Mogens Pelt